

275

פרוטוקול מס' 5/א
מישיבת ועדת הכלכלה
מיום ג' כ"ו טבת תשס"ז - 10.1.1956
בשעה 11.00

חברי הועדה:

יועצת:

- ב. אבניאל - היו"ר
- י. אלמוגי
- ס. אולמרט
- מ. אונג
- י. אלון
- ש. בז'רנו
- מ. וילנר
- י. ניצני
- ש. פרלשטיין
- ג. שוקן

מוזמנים:

שר הפיתוח מ. בנטוב
 מ. בדר - מנהל משרד הפיתוח
 ר/א מקלף - מנהל מפעלי ים המלח
 ד"ר ציטרון - מטעם משרד הפיתוח

סקירת שר הפיתוח.

סדר-היום:

היו"ר ג. אבניאל:

ברשותכם, אני פותח את הישיבה.
 ועלד לבואו של שר הפיתוח, ברצוני למסור על
 עבודת ועדת המסנה. עד עכשו קיימנו 2 ישיבות עם נציגי הערבים. השתתפו
 בדיונים אלה גם נציגי משרד החקלאות. בגלל תקלה טכנית לא נוכל לקיים
 את ישיבת הסיכום שנקבעה למחר. לאחר הבירור עם משרד החקלאות, נבקר
 ב-3-4 כפרים ושם נפגש שוב עם נציגי הערבים כדי ללמוד במקום מה הן
 הבעיות, וכדי להרוכח עם האנשים המפיעים בפנינו מדברים בשם מיעוט או
 שהם מייצגים אינטרסים אישיים או מפלגתיים. לאחר מכן נשתדל לעשות כמיטב
 יכולתנו והשפעתנו כדי לתקן את הדברים הראים לנו כראויים לתיקון.
 כל חבר ועדה שירצה להשתתף בסיוור, יוכל לעשות זאת. כאשר ועדת המסנה
 תגיע לסיכומים תביא אותם בפני מליאת הועדה לאשרר והחלטה.

ברצוני לקיים בשבוע הבא שתי ישיבות, אחת
 בענין פיתוח ירושלים והשניה בענין הדייג. האם החברים יוכלו להשתתף
 בישיבה נוספת ביום ד'?

אני מציג לא לשנות את הסדרים, כי זה יתנגש עם
 ועדות אחרות.

מ. וילנר:

היו"ר ב. אבניאל:

לדיון בשאלת פיתוח ירושלים החלטנו להזמין את נציגי התאחדות בעלי התעשייה, ארגון הסוחרים ומועצת פועלי ירושלים. האם לדעתכם יש להזמין עוד נציגים?
י. ניצני: אני מציע להזמין את נציגי בעלי המלאכה.

היו"ר ב. אבניאל:

בשמחה ובעונג מיוחד אני מקדם בברכה את חברנו שר הפיתוח מר בנטוב ועוזריו - ר/ה מקלף, מר בדר וציטרון, כי במשך 4 שנים עמו מר בנטוב היו"ר ועדת הכלכלה בסבלותינו וובצורת שגרמנו לו, ועכשו נשדל להמשיך להטרידו בתור שר הפיתוח. אבל יש גם יסוד יחר לשמחתנו, אנו מאמינים שבאהבתו הרבה של מר בנטוב לפיתוח הארץ הוא יצליח לחולל דברית טובים בתפקידו, ובוזו אני מברך אותם בשם הועדה.

למעשה צריכים אנו לעסוק בישיבה זו בשאלת מפעלי ים המלח, אבל לא איכפת לי אם מר בנטוב ירצה בהזדמנות זו להביא בפנינו סקירה על מצב מפעלי הפיתוח במדינה, במה הצלחנו ובמה לא, ומה הן התקוות לעתיד.

שר הפיתוח מ. בנטוב: קודם כל אני רוצה להודות ליו"ר על דבריו הנעימים.

גם לי נעים להפגש עם החברים היושבים כאן, ואם כי חל שנוי בהרכב הועדה, בכל זאת אני מרגיש את עצמי כחוזר על כור מחצבתי. אני שמח להיות פה כאיש שנתן לו לראות את שני צדי המטבע, גם מכסא זה וגם מכסא זה. גם בפיותי יו"ר הועדה החשבתי מאד שיתוף פעולה בין הכנסת וועדותיה ובין משרדי הממשלה, ואני חזק בהכרתי זו גם היום ואני מקווה שנצליח לפתח שיתוף פעולה זה מתוך כוונה לגאוא עזרה גם אצלכם באותם תפקידים קשים העומדים לפנינו.

הבעיות שמשרד הפיתוח עוסק בהן הן בעיות נרחבות ביותר, זה עולם ומלואו, בפרט שאלו הן בעיות ספציפיות מדעיות, טכנולוגיות, ובמסגרת של ישיבה אחת או אפילו מטפר ישיבות קשה לבחון אותן ולתת לכם מושג מקיף ומלא כפי שזה היה ראוי לוועדת כלכלה שרוצה להכנס לפני ולפנים העניינים. אני מוכן רק כרקע לאותו דיון, שאני מבין שהוא עיקר ישיבתנו היום, לתת לכם סקירה קצרה ביותר על עצם תפקידנו והיקף פעולותינו, כדי שעל רקע זה אפשר יהיה לבחון אחד המפעלים.

למשרד הפיתוח למעשה ישנן 2 סוגי תפקידים: תפקידים חרשתיים ותפקידים התישבותיים. התפקידים התישבותיים נוגעים לנגב. זה הפיתוח טריטוריאלי ששייך למשרד הפיתוח. וכשאני מדבר על הנגב, הכוונה היא לנגב ממש דרומה ומזרחה מבאר-שבע. זאת אומרת, תפקידנו הוא במידת יכולתנו ובעזרת משרדים אחרים וכל המוסדות הבאים בחשבון לאכלס את השטח הזה ולמצוא את מקורות הפרנסה, לישב יהודים ולפתח את הנתונים הדרושים לאכלוס וכן גם את האוצרות ומקורות הפרנסה שישנם שם. זה מתחיל כ עין גדי בצפון דרך הערבה, דרך הישובים הקיימים כבר ירוחם ושדה בקר, והישובים החקלאיים שישנם שם - משאבי שדה ורביבים, ועד אילת, שתפקידנו הוא לפתח אותה כעיר גדולה ונמל גדול כמוצא שלנו למזרח האסיאתי והאפריקני. אלה הם התפקידים התישבותיים העומדים בפני משרד הפיתוח.

החלק השני של תפקידנו הוא הפעולה החרשתי הקשורה בענפים יסודיים מסויימים במשק הארץ, והראשון בהם הוא הכוח, כלומר - חברת החשמל, שהיא אחת החברות הגדולות ביותר, ואחר כך כל מה שקשור באוצרות הטבע - מחצבים, נפט, אוצרות ים המלח וכו'.

הפעולה ברוב השטחים הללו נעשית דרך חברות ממלכתיות ואנו קוראים להם בשם חברות ממשלתיות, ממשלות לחלוטין או גם חברות ממשלתיות בשיתוף מסוייח של הון פרטי, ואני אומר שיתוף מסוייח כי עדיין לא מצאנו את ההון הפרטי הגדול שירצה להשתתף באופן ניכר בחברות שלנו. יתכן שאחת מהסיבות לכך היא זו שכל הפעולה הזאת היא בעצם ארגונה והתפתחותה, ורוב המפעלים האלה או שהם בשלבי תכנון או נסיון ובניה, ומעטים מהם הם כבר בשלבי חקודה מתקבלים על הדעת.

כיום ישנן 9 חברות שעומדות בפיקוח ישיר ובעלות עיקרית או מוחלטת של הממשלה: חברת החשמל, חברת מהצבי ישראל, שתפקידה הוא לערוך מחקרים וחילופים אחרי מהצביט ולהביא אותם מחאביה שראויים לתפוקה מבחינה מטחרת לשלבי תפוקה חרושתית מלאה. חברה זו עוסקת עכשו במלוא הקצב הקמת מפעל לתפוקת נחושת, בבדיקות והכנות לתפוקת עופרות ברזל, ומלבד זה היא עוסקת במחצבים ממש לא באופן ישיר אלא עם חברות אחרות, כמו גרונית ושיש.

וכאן אני רוצה לומר במאמב מוסגר, שאנו עומדים לערוך סקר של כל הכנסיות ובחי הכנסת שבונים באמריקה ובארצות דומות ומחכוונות להציע להם שיש וגרונית מארץ הקודש כחלק של קישוט לבנין או חלק מהבנין עצמו. אומרים שיש לזה עתיד של יצוא כמעט מונופוליסטי.

החברה השלישית - חברת הפוספטית. החברה הרביעית - חברת מפעלי ים המלח; החברה החמישית - חברת הברום והחברה הששית - חברת הדשנים וחמרים כימיקליים. החברה השביעית - החברה של מפעלי הדרום - טוקריר. חברה זו צריכה להיות דומה בחלקה הגדולה, אם כי לא אדנטטית, לחברות הדשנים, אבל היא צריכה לקום בדרום וצריכה לקבל את חמר הגלם שלה מהפוספטית ומים המלח.

החברה השמינית - חברת החובלה שעוסקת בהובלת כל החצבים והחמרים מהדרום. החברה התשיעית שאנו מקימים זו החברה לפיתוח חוף ים המלח.

בחברות ממשלתיות אלו הושקעו עד עכשו כמעט 120 מליון לירות. בדשנים הושקעו 2 מליון לירות הון פרטי.

ש. בז'רנו: רק 2 מליון?

מ. בדר: לדשנים נתנה הלוואה של 3 מליון דולר.

שר הפיתוח מ. בנטוב: רובן של החברות הללו - מלבד חברת החשמל, שגם היא עדיין אינה עובדת במלוא כוחה לפי התכנון של ההתפתחות בעתיד - הן עדיין בהתהוות, ולכן מה שהושקע בהן הוא רק חלק ממה שעתידי להיות מושקע, וגם התפוקה שלהן היא רק חלק קטן ממה שאנו מקוים להגיע אליו עם השלמת המפעלים.

אני רוצה להיות זהיר מאז. אין בדעתנו להתחייב לא על סכומים ולא על זמנים, מאחר שכל הנחונים אינם בידינו, ואיננו יודעים מה הסכומים שיעמדו לרשותנו מתקציב הפיתוח, אבל במידה שישנן תכניות מסגרתיות מעובדות, ובמסגרת הפיתוח יש תכנית ל-5 שנים מ-1956 עד 1960, זה מסתכם בהשקעות נוספות של 290 מליון לירות. טכום פה כולל את מפעלי החשמל.

אשר לתפוקה, כפי שאמרתי תפוקתם של מפעלים אלה עד עכשו או שלא היתה או שהיתה קטנה, מלבד חברת החשמל המספקת את החשמל, שתפוקתה היתה 35 מליון לירות ב-1954/5, והיא תגיע ל-38 מליון לירות בשנה 1955/6. תפוקת דשנים בשנה זו הגיעה ל-10,5 מליון לירות. פוספטית - 1.5 מליון לירות, מפעלי ים המלח, שעליהם נדון לחוד - 800 אלף לירות.

מ. בז'רנו: אזלי אפשר לדעת את הכמויות?

שר הפיתוח מ. בנטוב: ברגע זה אינני יכול לומר.

מ. בדר: תפוקת דשנים הגיעה ל-120 אלף טון.

מ. בנטוב: אנו מעריכים כי בשנה זו 1956/57 דשנים יגיע לקרוב ל-18 מליון לירות תפוקה, וכל המחירים

הח לפי מחירי 1955. מפעלי הפוספטית אנו מעריכים שיגיעו ל-2 מליון לירות, חברת החשמל ל-45 מליון לירות.

ר/א מ. מקלף: תפוקת חברת החשמל היא 750 מליון קו"ש לשנה.

שר הפיתוח מ. בנטוב: לפי הערכות של תכנית הפיתוח זו שישנה לנו,

ואלו הן הערכות כלליות מאד, כי הן מתבטטות על המפעלים ואין ספק שכל מפעל מחפש עוד מוצרים נוספים והעלאה בדרגה של היוצרים שהוא מייצר, נניח אשלג. האשלג שאנו מייצרים כיום הוא 96 אחוז, ואם נגיע ל-99,5 אחוז נשיב מחיר יותר גבוה בהרבה. או אם נרצה לייצר ממלחים זרחניים זרחן נקי או ברום נקי, יש לזה מחירי גבוהים, כי אלה

מוצרים מיוחדים במינם, והם יכולים לשנות במידה רבה את היקף ההכנסה מבלי לשנות את היקף הסווג'.

אם ניקח בחשבון כל הדברים האלה, אנו מעריכים שבחוק חכנית הפיתוח של 5 השנים, אם הכל יהיה כשורה, נוכל להגיע לתפוקה של בערך 170-180 מליון לירות לשנה. אם נוסיף לזה את הנפט, שמשרד הפיתוח איננו איננו מקיף אותו בעצמו, אבל הוא ממונה על מתן רישיונות, על פיקוח על הקדוחים ובפיקוח אני כולל גם מדיניות מדבבנת את החברות לזרז את החפושית ולארגן את התפוקה בצורה שלא תהיה בבחינת משך גדל, וגם גביית התמלוגים לממשלה, הרי בתחום זה יש אפשרות להגיע לעצמאות הכלכלית שלנו בעתיד.

היו"ר ב. אבניאל: בזה לא כללת את הנפט?

שר הפיתוח מ. בנטוב: הנפט אינו שייך לממשלה. היא רק מקלת את שלה בשתי צורות: 12,5 אחוז של הנפט כפי שהוא יוצא מהבאר, ונוסף לזה 50 אחוז על רווחי החברות. זה אומר בערך 62,5 אחוז.

ש. בז'רנו: זה הרבה יותר.

שר הפיתוח מ. בנטוב: אינני מוסר עכשו דו"ח מפורט על דברים אלה. אני עומד לרשותכם ביחס לכל הדברים האלה בכל זמן שתמצאו, אבל אם אנו חותרים לבעיות יח המלה, אני רוצה לסיים את האצטורמציה הכללית על פעולות המשרד. כמובן שמשרד הפיתוח מוכרח לעסוק בהרבה מאד בעיות מדעיות טכניות, מחצביות, חימיקליות ואוצרות טבע איננו סטנדרטיים בעולם. בית חורשת למכונניות אפשר להעתיק מכל מקום בעולם. אם רוצים לייצר אשלג או בתושט או פוספט יח, הרכב החמר הגלמי בכל מקום בעולם הוא שונה והתנאים המיוחדים הם אחרים. ובכל מקום מוכרחים לפתח תהליכים מיוחדים, ובפרט שלא פעם הרנטביליות נקבעת גם על ידי מוצרי לוואי או על ידי יצור מוצרים מיוחדים שמדזילים את היצור. לכן אנו צריכים לטפל בבעיות מיוחדות. וישנם מקרים טכנולוגיים מביאים הצעות של תהליכים חדשים שלדעתם יוזילו את היצור, אבל תה מוכרח להוציא הרבה כסף כדי לבדוק איך זה יראה במציאות. וישנם קשיים, כי אין לנו אנשי מוע לכל דבר. יש בעיה של אוטוריטה, כי לפעמים דעותיהם של אנשי המוע אינן עולות בקנה אחד, וישנם קשיים למצוא פרוצדורה שתכריע ברוב החכמים זה.

גם החברות שלנו עוסקות במחקרים לבורטוריים מחקרים בשטח וגם נטויים טכנולוגיים. כדי להביא לקמוץ בכוח אדם והוצאות, אנו חושבים להביא לידי רכוז המחקר והניסויים הטכנולוגיים ותכנון הניסויים הטכנולוגיים בשביל כל המפעלים שלנו.

ש. פרלשטיין: איך בכל זאת נופלות ההכרעות במקרים כאלה?

שר הפיתוח מ. בנטוב: אני עדיין איש חדש במשרד, ואני יכול לציין את הבעיות. אנו מנצלים הרבה מאד מומחים מחו"ל, ולפעמים מוטריה גם נטויים לחו"ל. אנו משתפים גם את המועצה המצעית, ואחרי הכלות הכל אינני יכול להבטיח שלא נצטרך מפעם לפעם לעשות נטויים ולהוציא כסף וחלק מהנטויים לא יצדיק את עצמו. אבל פשוטאנו כהדיוטות יכולים לעשות בעיין זה, הוא לדאוג לכו שלמיננו יעמוד הכוח הטוב שיטנו בשטחים אלה, ולא נעשה דברים אלה באופן פזיז מבלי להיות בטוחים שכל עצה טובה נשמעה.

יש שורה של דברים הכרומים הפיתוח הנגב, וכינייהם בעיית התיירות לנגב. אנו נתברכנו שם במקומות שאני חושב שאילו הם היו נמצאים באמצריקה היו באים לשם מליוני תיירים. אני הייתי בקניון הגדול ובמקומות מרכזיים של התיירות באמריקה, ואני חושב שיש לנו מקומות העולים עליהם מבחינת הנוף. אבל הבעיה היא, איך להביא לשם את התיירים. עכשו אנו בודקים את מעיינות הגפרית בעניין גדי, שהרופאים טבורים שיש להם כוח רפוי גדול שעולה על מקומות המרפא בחו"ל. אנו בודקים זאת באופן מעשי. נוריד לשם חולים עם רופאים ונראה מה תהיה ההשפעה.

עומדת לפנינו בעיית ניפול אנרגיית השמש. גם בעניין זה נעשים ניסויים. יש לנו מומחה חשוב בשטח זה, ואני חושב שבששך השנה נוכל להביא תוצאות יותר ברורות. זה יכול היה להפוך לנו את כל הקערה על פיה במובן החיובי, אילו היינו יכולים בכל המקומות האלה לסדר קירור בבתיים על ידי קרני השמש.

עכשו בודקים חכמית של הפיכת מלים מלוחים למים מחוקים לא על ידי איזוי, אלא על ידי הקפאה. יש לנו מהנדס אחד שיש לו פטנט, והוא טוען שלפי חישוביו זה יכול ל לות 2,5 גרוש קוב מים.

בטביבות ים המלח יש אבן שיטנט מומחים הטבורים שיש בה דלק המספיק להקמת תחנה של 20 אלף כוחות טוט. אבן כזאת יכולה לתת בסיס לישוב של 150 משפחות בטביבה זו יאנו כל יכר מחפשים בה מקורות פרנסה בשביל המחייבים שם.

יש המצאה ארפתית שאנו בוד קים אותה של הצירת אנרגיה מהפרשי הטמפרטורה של המים על פני הים והמים בעומק הים. בים המלח ישנם תנאים מיוחדים שבעומק הגדול יש הפרשי טמפרטורה גדולים, וזה יכול להניע טורבינות לא קטנות, שיכולות לתת לנו חשמ זול מאד. אלה הן דברים שעוסקים בהם בשלב של נסויים ובדיקות.

כל החברות הללו העוסקות במחצבים, ובעיקר התעשייה החימית, משתמשות בחמרי גלם מקומיים, וזה עושר די גדול. הפיתוח התעשייתי הזה חורג באופן ניכר מצרכי האספקה העצמית. ואז ישאר עודפים גדולים שאריכים להיות מכוונים ליצוא. הטופר-פוטפטים החדשנים ברובם הגדול מכוונים לייצוא. כאשר מפעלים אלה יגיעו לתפוקה גדולה נעמוד בפני בעייה של ייוק מרוכז של מוצרים אלה.

בזה אני מסיים את הפתיחה לפעולות משרד הפיתוח, ואני רוצה לצמוד בקצרה על חברת ים-המלח. יושביה לפניכם הבעלים החדשים של החברה. בדר ואנוכי הננו חדשים לגמרי. מקלף נמצא בחברה רק 8 חדשים. ואנו קבלנו ירושה של שנים רבות. היו תקופות שהיתה זו ירושה טובה, אבל בשעה שהיא הגיעה לידיה של ההנהלה הקיימת, היא כבר היתה ירושה עמוסה עבר לא כל כך מפואר. לא אגלה סוד את אגיד, שלפעמים בחללה של הארץ, ובעיקר בויכוחים פוליטיים וכלכליים, חברת האשלג היתה שם דבר לא מבחינה חיובית. אין אנו יכולים למסור דו"ח על כל השנים הללו. אנו יכולים רק לציין בקצרה, כדי לרענן את זכרוכם, את שלבי ההסטוריה האת. היתה קונצסיה מנדטורית של נובימיסקי על המפעלים שנפתחו בצפון ים המלח ואחר כך עברו לדרומה, היו שיטות עבודה המבוססות על עבודה ערבית זולה, היה יצור של שיא בתקופת המלחמה כאשר השווקים היו די מונופוליסטיים, ואז התפוקה הגיעה ל-100 אלף טון; האתחלה מלחמת השחרור שלנו שכתוצאה ממנה הפסדנו את צפון ים המלח והפסדנו כמחצית הבריכות בדרום ים המלח, הפסדנו את מעיינות המים שהזינו את חברת האשלג וכיום נמצאים קצת הירדן. היה הרס שנגרם על ידי הפסקת הייצור במשך שנים, הרס היצוד שהעלה חלודה. בבריכות נשארו חמרים שבמשך הזמן התאבנו, והיתה בעיה של ניקוי הבריכות והוצאו מליזונים קובים של אבן. אינני רואה להגיד ולא כלום על תקופה זו. לא בדקתי אותה. אני יכול להניח שהאנשים שטפלו בהכשרת השטח למפעל העתיד עשו כמיטב יכולתם. אינני יודע אם נתנה להם העזרה הדרושה והכסף הדרוש. לפי דעתי זו היתה הטיבה מדוע העניננו נמשכו זמן כל כך רב. היתה גם סיבה פורמלית, שבתקופה ההיא החברה היתה שייכת לחברה פרטית עם הון בריטי ברובו, ובכדי לסלק את כל ההרס ולבנות את המפעל מחדש צריך היה להשקיע סכומים גדולים מאד, אם כי אז עוד לא העריכו עד כדי כך את הסכומים האלה. אבל חברה זו לא היה לאל ידה לגייס את הסכומים הגדולים האלה, ולא היתה ברירה אחרת לממשלה דאז אלא לקבל את המפעל לידיה ולהשקיע רוב הכסף. והושג הסכם שעל פיו החברה הקודמת שקיימת היום בשם חברת האשלג, היא שותפת בחברה החדשה ששמה חברת מפעלי ים המלח. כך שלא סולקו האנשים שטיפלו בזה והשקיעו בזה כסף, אם כי הם מהווים חלק קטן מתוך הרכב ההון הכללי של החברה.

חברת מפעלי ים המלח נרשמה בישראל ב-26.6.52, והתחילה לפעול ביולי 1952 ולידה עברה הבעלות של המפעל הישן. לפי חוזה זה התמורה עבור הנכסים שנקנו מחברת האשלג היה 1,2 מליון לירות. מניות רגילות של החברה החדשה הוצאה בסכום של 390 אלף לירות, אגרות חוב נושאות רבית של 5 אחוז. סכום המניות הוא 3,660,000 לירות ולירה אחת, זו מניית היסוד של הממשלה שנותנת לממשלה רשות למנות מחצית חברי ההנהלה פלוס אחד. בידי הממשלה יש 2,130,000 מניות רגילות. סולל בונה קנתה מניות רגילות ב-310 אלף לירות.

זהו המבנה של החברה, ועל פי מבנה זה קיימת הנהלה, שבה משתתפים גם נציגי חברת האשלג הקודמת, שיש לה עוד חלק בתוך ההון. כל שאר ההון המשוקע להקמת הפעל נתן מתקציב הפיתוח בצורה הלוואה והוא מסתכם בסכום של קרוב ל-18 מליון לירות.

מ. בדר: עיקר הטכום מ-18 מליון לירות נתן בשנתים האחרונות.

שר הפיתוח מ. בנטוב: איך לשכוח שחלק גדול מטכומים אלה נתן בשנים של הכשרת השטח, והוא נתן לעבודות ניקוי במקום, להוצאת הקרנולייט מהבריכות, להקמת הריטות המפעל.

ג. שוקן: אולי אפשר לקבל פירוט לפי השנים?

שר הפיתוח מ. בנטוב:
ב-1952/3 - 1,9 מליון לירות
ב-1953/4 2,220,000 לירות
ב-1954/5 5,310,000 לירות, וגובה יש חשוב של הפרשי הערים 1,4 מליון לירות.
ב-1955/6 - 8,250,000 לירות.

זה ביחס להרחב ההון וההשקעות. ועמנו אני רוצה לומר מטפר מלים על עצם המפעל. התהליך של הפקת האשלג, שהוא רק אחד החמרים הנמצאים בים המלח, הוא תהליך של הפרדתו ממלחים אחרים הקיימים בתמיסה של ים המלח. דבר זה נעשה על ידי רכוז נוזל של ים המלח, על ידי אידוינו, נוזל זה מוכנס לבריכות ועובר מבריכה לבריכה ב אופן רצוף ואטי, מתאדה והתרכובת נעשית יותר ויותר סמיכה עד שהמלח שוקע והתרכובת של הנוזל נעשית יותר רוויה באשלג ובמלחי מגנזיום, וזה נקרא קרנולייט, שהוא חמר הגלם של האשלג. הוא עובר למתקנים מפרידים על ידי צורות טכנולוגיות, לא על ידי אדיוי, בין המגנזיום והפרודות של האשלג. השלב השלישי הוא השלב של המתקנים החרשתיים שממנו מוציאים את האשלג הנקי, האשלג המסחרי. בנייתם של מתקנים אלה החלה לפני שנה, אם כי תכוננם נעשה קודם לכן, וגם הזמנת הציוד, אבל עצם הפעולה של הקמת המתקנים החדשים ארכה 11 חדשים, ובשבוע שעבר כאשר הייתי שם עסקו כבר בנסיונות הראשונים של שלב הייצור האחרון. השלבים הקודמים נמצאים בפעולה כבר כמה חדשים. מקווים שמתקנים אלה יוכלו להכנס למלוא היקף הייצור בתקופה הקרוב ביותר. החשובים של השלב הראשון של הבריכות והחשובים של המתקן השלישי המייצר, הם לפי המתכונת הראשונה של 135 אלף טון בשנה, זאת אומרת בערך 11 אלף טון לחודש. יש הערכה של אופטימיסטית שבחנאים מסויימים אפשר גם במתקנים אלה להעלות את הייצור ובחוספת סדורים מסויימים אפשר בשלבים יותר מאוחרים להגדיל את התוצרת.

הבטייה המרכזית עומדת כיום בפני המפעל היא - איך להביא את חמר הגלם, הקרנולייט, שהוא בצורה חצי נוזלת, למתקן. המרחקים הם די גדולים. הבריכות משתרעות על 22 ק"מ, ובריכות הקרנולייט 3,5 ק"מ. השאלה היא אפוא, איך להביא את הקרנולייט למתקן בקצב שיספיק לייצור של 135 טון לשנה. במידת יכולתנו לפתור את הבעיה של אספקה רצופה ויעילה של החמר הזה תלויה הרנטביליות של המפעל. אם לא נוכל לעשות זאת, איך לנו כל תועלת בבריכות הגדולות ובמתקנים הגדולים, הם לא יוכלו להוציא את האשלג.

בעניינים אלה שקווינו קודם כל אנשי המפעל, ר/א מקלף, עוזריו ומהנדסיו. יש פירמה אמריקאית שעסקה בהצלחה די גדולה ביבוא החולה, זו פירמה יהודית, שנקשרה לישראל גם מבחינה נפשית. מטרו לי כי זו החברה הכי גדולה, בכל אופן אחת מהחברות החשובות באמריקה לבניית צנור הידרואולי. הם בנו פה מה שנקרא בשם דרג'ר בקשר למתקני ים המלח. הוא נמצא עכשו בניטוי. אבל יש כמה תקלות, צריך להתאים את הגדלים והמנופים, כדי שהתרכובת לא תהיה יותר מדי דלילה או יותר מדי סמיכה. על זה עובדים. יש תקנה שאם הדרג'ר יצליח, הוא יכול - לפי הערכתם של אותם אמריקאים המטפלים בזה, לטפק יותר ממחצית הכמות, אולי אפילו 65 אחוז, אבל ברור שאם דרג'ר זה יצליח נצטרך להביא עוד אחד או שניים שיהיו ברזרבה לכל מקרה של תקון או אוברול.

אם נצליח לפתור צואר בקבוק זה אני סבור ששלב א' ושלב ג' הם יהיו במצב יוכלו להפיק את מלוא התפוקה שתכוננו.

היו"ר ב. אבניאל: מהי התפוקה כיום?

שר הפיתוח מ. בנטוב: התפוקה של החודש האחרון היתה 3000 טון. זה היה השיא מאז הוקם המפעל. אבל זו איננה תפוקה של המתקנים החדשים, רק חלק מהמתקנים החדשים פעלו פה בשלב מסויים. לעומת זאת

שלבי הגמר של ההפקה נעשו עוד במתקנים הישנים, ששיקמו אותם אבל הם אינם מתאימים לתפקיד כזה לביקף כזה. ברגע שהשלב האחרון של המתקנים, הרגולציה שלו תגיע לשלב מספיק, יעבור התהליך למתקנים החדשים.

ואז תהיה בעיה של הובלה. ואז נעמוד בפני הבעיה של הרנטביליות של המפעל. אם הכל יתנהל כשורה והנסיונים של הדרג'ר יוכתרו בהצלחה, ונזמין עוד שנים כאלה, רק בחלק השני של הקיץ נוכל לקוות לציוד שיאפשר תפוקה מלאה. אז נעמוד בפני בעיית הרנטביליות. אם גם נניח שנגיע לתוצאות חיוביות בכל הנסיונים הטכנולוגיים ואספקת החמר תהיה בסדר, אנו נמצאים שם בתנאים אקלימיים ותנאי רחוק שהם מיוחדים במיניהם. זה מתבטא בהוצאות שכר העבודה, אם זה באופן ישיר ואם על ידי כל מיני סדורים, זה מתבטא בהכרח להחזיק במקום סדנאות ומחסנים גדולים של חלקי חלוף.

אגב, חברות הנפט הגיעו למסקנה שבארץ הרבה יותר זול לקדוח מאשר בטעודיה או עירק, כי שם מוכרחים להקים מתקנים שלמים לתקונים. הם נוכחו לדעת שבתל-אביב אפשר לעשות כל התיקונים הדרושים, והם יכולים לחסוך לעצמם את כל ההשקעות האלה.

לגבי ים המלח המצב הפוך, כי המקום רחוק מתל-אביב וצריך לעשות כל התקונים במקום, קיימת בעיה של הוצאות ניהול שהן חלוח על המפעל שלא בפרופורציה לתפוקה, כן קיימת בעיה של יעול העבודה, אם נצליח להפיק 135 אלף טון ב-250 איש או ב-350 איש, זה יכול לקבוע באופן ניכר את הרנטביליות של המפעל, בעיה נוספת היא בעיית ההובלה מים המלח לנמל. הובלה במרחקים כאלה תשחקף בחלק גדול בהוצאות הייצור. וכאן אני רוצה להגיד, שכאשר אמרתי שנגיע לתפוקה של 180 מליון לירות ממפעלים אלה לא כללתי בזה את ההובלה. ההובלה היא בין 20 ל-25 אחוז עד חיפה, וכאן טוב, המחיר והרנטביליות תלויים בזה אם הרכבת תגיע לקרבת מקום. היום יש רכבת עד באר שבע, וזה כבר הוזיל את ההוצאות, אינני בטוח שהרכבת תגיע עד ים המלח. יתכן שאז אפשר יהיה לעשות רכבת כבלית, או אם תהיה רכבת לאילת, אפשר לבנות רכבת מסדום לאילת שאינה צריכה לעלות הרבה, אם לזה נצטרף חכנית של יצוא 1,5 מליון טון מלח נקי לאסיה, הרי אם תהיה דרך לאילת, זה יקל על הוצאות ההובלה. כל זה יכול לקבוע במידה רבה את הרנטביליות של המפעל. אנו איננו יכולים לבנות רכבות, אנו משתדלים להשפיע על הממשלה שתבנה רכבות, אם כי ברכבת לאילת אנו מטפלים באופן ישיר, אבל אם נצטרף אשלג, פוספטים, מלח וגרנית, יש חשבות של רנטביליות ל הרכבת. אבל אם נצטרף אשלג, פוספטים, מלח וגרנית, וגם הפניית חלק מהיבוא מארצות אסיה - ניש לנו רשימה של 150 מליון טון יבוא ממזרח אסיה ואפריקה דרך אילת - זה יכול לפתח גם את הנמל וגם להוזיל את הרכבת. כל זה בלי ספק ישפיע על הרנטביליות של האשלג ויתר המוצרים.

אבל באופן כללי אמצעי מה שאנו יכולים לעשות זה: (א) לדאוג ליעול מכסימלי של התהליכים. (ב) לחכמן תכנית פיתוח כזאת שתרחיב את הייצור בלי להרחיב באופן יחסי את ההוצאות, וזה יכול לחרום תרומה גדולה לרנטביליות של המפעל.

ש. בז"רנו: מה מחיר טונה אשלג פוב חיפה?

ר/א מקלף: המחירים ירדו בגלל עליית מחירי ההובלה. הם היו 12 ל"ש וכיום מתנעעים בין 10,5 ל-11 ורבע ל"ש.

שר הפיתוח מ. בנטוב: היות ואיננו שייכים לקרטל הבינלאומי, אנו צריכים לשלם את הפרש במחירי ההובלה.

היו"ר ב. אבניאל: אני מודה לשר הפיתוח. ועתה נעבור לשאלות. אנו רוצה להפתוח במספר שאלות:

(א) נמטר לי כאילו מכל מפעלי הפיתוח עד היום אין הכנסה במטבע זר העולה על סכום של 300-400 אלף דולר. אינני בטוח אם המספר מדויק. הייתי רוצה לדעת מהי האמת.

(ב) אני מעוניין לדעת ביחס לים המלח, מהו המאוזן של ההשקעות וההוצאות וההכנסות, אם ישנן כאלה. אם לא, מה הסיבות של אי-ההצלחה בעבר.

ג) אני מעוניין לדעת אם הרכבת לאילת היא חכנית ממשית-ריאלית או לעת עתה זה רק בגדר מחשבה ערטילאית?

מ. אונא:
השר דבר על שאלות העבודה במפעל. אני חושב שהיה רצוי לשמוע משהו נוסף על בעיות העבודה במקום, וכיצד הן נפתרות.

ב. הייתי רוצה לדעת יותר על שאלות השיווק, כי עד ימה שידוע לי שאלות אלו אינן פשוטות.

ג. שמעתי שיש בעיה גדולה של מים. אינני יודע באיזו מידה מצאו לה פתרון. הייתי רוצה לשמוע על כך פרטים נוספים.

ד. האם נקבל אצפורמציה נוספת על הברזל ושאר מוצרי הלוואי?

מ. אולמרט:
השר אמר שמשרדו מטפל בבעיות ההתישבות בנגב. הייתי רוצה לדעת מה הם קווי היסוד של תכנון ההתישבות בנגב.

ב. על מה מבוטס המספר של 150 מליון טון יבוא שיבואו דרך נמל אילת?

י. אלמוגי:
האם נכונה הידיעה שהגיעה אלי, כי המפעל ממשיך לסבול ממחסור בבעלי מקצוע בגלל התנאים המיוחדים של המפעל הזה?

ב. ידוע לי כי מחסור כרוני בהון חוזר מחבל באפשרויות הפיתוח של מפעל הדשנים, שהוא מפעל ליצוא. מה חושבת הממשלה לעשות בכדי לחסל מסבר זה ולהזרים כספים למפעל?

ש. בז'רנו:
א. נדמה לי שהיה כדאי להתעמק בשאלה של חשובי הרנטביליות של המפעל, ולשם כך הייתי רוצה לקבל את המאזן האחרון של החברה.

ב. הייתי רוצה שנקבל את התכנון הכלכלי שנעשה לפני שניגשו לעבודה. אינני מתאר לעצמי שבתכנון זה עשו חשבון שעל השקעה של 200 מליון לירות בשערים שונים, שחלק מהם נעשה בודאי במטבע זר, יהיה יצור שערכו בבית החרושת בתנאים אידאליים יגיע ל-5 מליון לירות לשנה לפי ערך המטבע עכשו.

שר הפיתוח מ. בנטוב:
הכוונה היא להגיע ל-300 אלף טון אשלג. ו...
הכוונה היא להגיע ל-300 אלף טון אשלג.

ש. בז'רנו:
אני מתכוון לתכנון הראשון שמכוון ל-135 אלף טון. ואני רוצה לדעת מהו הסכום שיש עוד להשקיע על מנת להגיע ל-135 אלף טון, ומתי נגיע ליצור זה לעומת הזמן שחוכנון. אם היצור יגיע ל-5 מליון לירות לשנה, ועל ההשקעות שכבר נעשו האמורטיזציה היא 5 אחוז - וביים המלח צריך לקחת בחשבון אמורטיזציה של 20 אחוז ולא 5 אחוז - זה כבר סכום של 1,3 מליון לירות, ויש להניח שישקיעו עוד סכומים רציניים כדי להגיע ליצור זה. וזו אינני יכול לתאר לע מי חשבון של רנטביליות איזו שהיא. ואז אינני יודע מה אנו עושים. מהי הכוונה, למה אנו רוצים להגיע, למפעל שמראש צריך להפסיד הרבה כסף? אינני יכול להבין את החשבון שעל יסודו נעשו השקעות אלו ועדיין ממשיכים לעשותן.

ואם זהו הנסיון, הייתי רוצה לדעת מה הן התכניות הנוספות של חברת מפעלי ים המלח לפיתוח בעתיד, מי בודק אותן ומי מאשר אותן, ועל יסוד מה מחליטים על השקעות נוספות.

הייתי רוצה לדעת כמה מ-20 מליון לירות שהושקעו עד עכשו הושקעו במפעל הישן, שפי דברי השר יצא משימוש.

שר הפיתוח:
לא, הכוונה להשתמש בהם למוצרי לוואי כמו אשלג נקי, שיצורו הוא בכמויות יותר קטנות ומחירי יותר גבוה.

ש. בז'רנו:
השר נגע במליח קצרות במפעל סוקריר. שמעתי שכאילו כבר הוזמן הציוד בעשרות מליון מרקים מהשלומים, ושמעתי שאחרי שהוזמן הציוד חושבים להזמין חוות דעת של מומחים על התכניות. הייתי רוצה לדעת אם זו אמת. בעבר נעשו שגיאות גדולות, והושקעו סכומים

גדולים שלא הצדיקו את עצמם, ואני מתכוון למכתבים ולמפעל החדש בחיפה, שבשניהם הושקעו הרבה מליונים לירות.

השר דבר על 8 חברות. הייתי רוצה לקבל את המאזנים של 8 החברות, פרט לחברת החשמל.

השר לא דבר על מדיניות משרדו ביחס לפיתוח אוצרות טבע על ידי הון פרטי. הייתי רוצה לשמוע מה נעשה ומה מתכוונים לעשות בענין זה.

השר אמר בדבריו שהוא רוצה להיות זהיר בקשר לסיכויים. אני מבין אותו יפה, כי ייחוד לאחר ההבטחות הרבות ששמענו בשנים האחרונות. אבל אני רוצה להגיד שבדרך כלל אין מקימיה בעולם מפעלים מתוך זהירות בתכנון התכניות. בדרך כלל קובעים מתי יקום המפעל, מתי יתחיל לייצור ומהו הסכומים שיושקעו בו. הזהירות קיימת רק אצלנו.

שמענו שבשנים הקרובות עומדים להשקיע סכום של 290 מליון לירות. הייתי רוצה לדעת ממה מורכב סכום זה.

שמענו שהתכנית היא להגיע למחזור של 2 מליון לירות בחברת הפוסטפטים בשנה זו. האם פירוש הדבר שאין כוונה להגיע ליצוא פוסטפטים?

ט. יוספטל:
נראה לי אנו צריכים להסתכל על כל מפעלי הפיתוח, מנקודת מבט התישבותית; כי צודק בזרנו, אם הוא חשבון של האמורטיזציה מבלי לאר, איזה חשבון של רבית, העניין נראה די חמור. אם מסתכלים על העניין מבחינה רנטבילית בלבד, באמת מוטב לא לעסוק בו. אבל במשך תקופה די ארוכה אסור להסתכל על מפעלים אלה מנקודת ראות רנטבילית, כי אחרת לא נעשה אותם. ואני מסתכלת עליהם מנקודת ראות התישבותית, כי כפי שציינתי השר בדברי הפתיחה, אנו מאפסים מקורות פרנסה בנגב ובערבה, וכל המפעלים האלה לא במקרה מוקמים באזור זה. לכן נדמה לי שאנו צריכים להצמיד לכל מפעל כזה ישוה קבע, וזה יענה על אחת הבעיות החמורות, בעיית כוח האדם במפעלים אלה. לא מעט מהכשלונות שהיו עד עכשו נבעו ממחסור בכוח אדם. רק הסתכלות כזאת על העניין מצדיקה את ההשקעות העצומות שנעשו במפעלים אלה בתקופה שבשנים הקרובות הן יכוסו. ולכן הייתי רוצה לדעת מה הן התכניות לגבי התישבות הקשורה לכל המפעלים האלה.

ג. שוקן:
בעקבות השאלות שהציג מר בז'רנו, אני רוצה לומר, כי ערכן של ההשקעות המסכמות ב-20 מליון לירות, אם עושים את החשבון לפי ערך הלירה כיום, הוא 30 מליון לירות. והיה כדאי לקבל פירוט של ההשקעות הללו לפי ערכן כיום.

אבל יש שאלה אחרת - מה ערכן הכלכלי של ההשקעות הללו כיום. אנו שמענו לעתים קרובות נבואות אופטימיות על מפעלים המלח, והיות והן לא נתגשמו עד עכשו, יש להניח שזלך ניכר של הסכומים שהושקעו עד עכשו יש להתייחס כאלה הפסד.

בהתחשב עם החשיבות הגדולה של כל הפעולה הזאת גם לגבי מפעל ים המלח וגם לגבי הלקח בעתיד, אני חושב שאנו צריכים לקבל תמונה הסטורית מה קרה בים המלח מאז 1952, מה היו התכניות שבהן נגשו לשיקום המפעל, באיזו מידה תכניות אלו עמדו במבחן המציאות, באיזו מידה צריך היה לשנותן ובאיזו מידה, לאחר השנתי, צריך היה להכניס שנויים נוספים.

היה זה מדכא לשמוע משר הפיתוח שאת התמונה על הבעיות הטכנולוגיות שעומדות כיום, כי נדמה לי שהיא הרבה יותר פסימית מהתמונה שנתן לנו מר ספיר, שביולי 1956 התפוקה תגיע ל-10 אלפים טון לחודש.

שר הפיתוח אמר שלאחר שיתגברו על כל הבעיות הטכנולוגיות תעמוד שאלת הרנטביליות. אנו צריכים לדעת מהו התכנון הכלכלי שעליו מבוססת על העבודה הזאת, כי בדרך כלל לא ניגשים למפעל כזה אך ורק מנקודת ראות טכנית. אני מתאר לי שהעבודה המתנהלת מבוססת על איזו הנחה של רנטביליות. ועל כן הייתי רוצה לקבל תמונה יותר מלאה מאשר קבלנו היום.

י. ניצני:

פעולת הפיתוח של ארצנו אחת ממטרותיה היא - פיתוח מקורות פרנסה, ולכן הייתי רוצה לדעת כמה פועלים מועסקים בכל המפעלים, ומהו הסיכוי לרבות מקורות פרנסה בעקבות ההשקעות הנוספות. כן הייתי רוצה לקבל פרטים על תכניות משרד לפיתוח החקלאות בשטחים אלה.

בדבריו לא הזכרת את המפעל לכריית חול בנגב.

כן, שכחתי להזכיר את חברת חרסית. שר הפיתוח מ. בנטוב:

י. ניצני:

בקשר להובלה, הייתי רוצה לדעת מה הן התכניות לנמל באשקלון, נמל שעלול לחסוך לנו חלק ניכר מהוצאות ההובלה.

כן הייתי רוצה לדעת, מהו ההון הפרטי המושקע בחברות אלו, והאם משרד הפיתוח עושה למען משיכת הון פרטי לחברות אלו.

מ. וילנר:

חולפיה זמנים, משתנים שרים, אך התהליכים הטכנולוגיים שאי אפשר להתגבר עליהם, קיימים במשך 7 שנים. אולם קשיים טכנולוגיים קיימים בכל מפעל מסוג זה בכל ארץ, והבעיה העומדת בפני ועדת הכלכלה איננה לדון על הקשיים הטכניים, אלא באיזו מהירות מתגברים על הקשיים, מה הם האמצעים לכך, ומה הן הפרספקטיבות של הייצור, כי אני רואה בזה את כל המפתח לעצמאותנו הכלכלית.

לפי הדו"ח שמסר השר, לא נשתנה דבר. אמנם אינני מאשים את השר, העניין אינו תלוי לא בו ולא במשרדו.

שר הפיתוח הקודם מטר מעל במת הכנסת שאפשר להקים חוף 3 שנים קומבינט חימי על יסוד אוצרות ים המלח, שיכניסו בשלב ראשון 50 מליון דולר. האם השר החדש שמע על תכנית זו ומה דעתו על אפשרות ביצועה?

אני מבקש לדעת - האם יש בדעת הממשלה לנסות לקבל עזרה מהחוץ לפתוח, ולאן דוקא עזרת הון פרטי. אני יודע שיש עכשו 12 מדיניות לא סוציאליסטיות, קפטליסטיות לפי משטרן החברתי, שמקבלות \$\$\$ מהמחנה השני ציוד בכדריט למטרות כאלה. אני רוצה לדעת האם לשר הפיתוח יש תכניות בכיוון זה.

אשר לחברות, השר כינה אותן בשם חברות ממשלתיות, אבל מהפירוט שהוא מטר לא מטובר מהו הכיטוי לכנוי זה. הייתי מבקש אפוא לקבל פירוט מי הם בעלי המניות של כל חברה, ומהי ההנהלה בכל חברה.

ש. פרלשטיין:

אני רוצה לדעת מהי ההנחה היסודית של משרד הפיתוח לגבי הקמת המפעלים, האם הגורם הקובע הוא הרנטביליות של המפעלים או ישנם שיקולים אחרים, וגם אם מתברר שמפעל אינו רנטבילי, ממשיכים בהקמתו.

האם אפשר לדעת אם היו תכניות פיתוח שהמשרד זנח אותן וכמה כסף הושקע בתכניות אלו שלא בוצעו?

מהו הסכום המושקע על כל עובד במפעלים אלה?

מ. בנטוב:

אני רוצה להרגיע את מר גז'רנו בקשר לסוקריר, שום ציוד לא הוזמן. כל השמועה מתבטסת על קיום פרי-אגרימנט עם חברה גרמנית, שהיא על יסוד תשלומים במשך 8 שנים תקבל הזמנות לציוד בשנה זו. ועל כן נמסרו לה בקוריה גדולות כמה פרויקטים מבלי שהוזמן דבר מה. שאלת סוקריר עלתה על הפרק ואנו בודקים את התכניות. יש כבר תכנית מפורטת. אנו מחכים לכמה חוות דעת, ורק לאחר שדבר זה יסוכם כחיוב, יוזמן הציוד.

היו"ר ב. אבניאל:

אנו נשמע את החשובות מפי שר הפיתוח והמנהל הכללי של המשרד בעוד 3 שבועות, עם שובו של שר הפיתוח מלונדון. אני מודה למר בנטוב, ומאחל לו נסיעה טובה ושיבה ש.א. שלום.

הישיבה נעולה.